

AGNIESZKA PAULINA LEW

Instytut Filologii Klasycznej Uniwersytetu Warszawskiego  
ul. Krakowskie Przedmieście 1, 00-927 Warszawa  
Polska – Poland

## USTALANIE KWESTII MERYTORYCZNYCH ZA POMOCĄ APARATU KRYTYCZNEGO NA PRZYKŁADZIE *POETYKI* MARKA HIERONIMA VIDY<sup>1</sup>

ABSTRACT. Lew Agnieszka Paulina, Ustalanie kwestii merytorycznych za pomocą aparatu krytycznego na przykładzie *Poetyki* Marka Hieronima Vidy (Determination of substantial questions by means of critical apparatus in case of Marco Girolamo Vida's *Poetics*).

Previously the changes in the work couldn't be observed, from the earliest version of the „Poetics” which is preserved in the Venturi codex - throughout the version that represents the not authorized by Vida Paris edition – up to the two authorized editions of the work published in Rome and Cremona. In the article the examples of the changes made by Vida are demonstrated.

Keywords: Marco Girolamo Vida, various versions of *Poetics*, critical apparatus, pope Hadrian VI, Giuliano de' Medici (duke of Nemours), pope Leo X.

### BIOGRAM MARKA HIERONIMA VIDY:

Niewiele wiadomo o młodzięczych latach życia Vidy, dlatego też podaje się, że Marcantonio Vida urodził się około 1485 roku w Kremonie. Studiował filozofię, teologię i prawo kanoniczne, następnie przeniósł się w 1510 roku do Rzymu, gdzie wstąpił do zgromadzenia kanoników regularnych przy kościele św. Jana na Lateranie i przyjął imiona Marco Girolamo (łac. Marcus Hieronymus).

Pierwszym mecenasem Vidy był kardynał Oliviero Carafa (1430–1511), dyplomata i znany opiekun artystów, między innymi malarza Filippina Lippiego oraz architekta Donata Bramantego. Vida obracał się w kręgu humanistów zgromadzonych wokół markizy Isabelli d'Este, wśród których byli również jego przyjaciele; niektórzy z nich zajmowali wysokie stanowiska w watykańskiej hierarchii. Byli to między innymi: Jacopo Sadoletto, Paolo Giovio,

---

<sup>1</sup> Szerzej w mojej pracy doktorskiej wydanej w języku niemieckim: *Marcus Hieronymus Vida, Poeticorum libri tres*, hrsg. A.P. Lew, Reihe XV, Vol. 99, Frankfurt am Main 2011. Wszystkie cytaty z *Poetyki* Vidy pochodzą z wymienionego wydania.

Pietro Bembo, Giovanni Lascaris, Lilio Gregorio Giraldi oraz Gian Matteo Giberti.

Poetycką sławę przyniosły Vidzie utwory: *Bombyx* – poemat dydaktyczny o hodowli jedwabników oraz *Scacchia ludus* – *Szachy*, sparafrazowane później przez Jana Kochanowskiego.

Papież Leon X uznał, że Vida sprosta zadaniu stworzenia epepei opiewającej dzieje Chrystusa – *Christiady*, nad którą rozpoczął pracę około 1518 roku. Wydana po raz pierwszy w 1535 roku *Christiada* przyćmiła inny utwór o podobnej tematyce, mianowicie *De partu Virginis* Jacopa Sannazzara (1458–1530) i wywarła wpływ na dzieła Torquata Tassa (1544–1595), Johna Milтона (1608–1674) oraz Friedricha Gottlieba Klopstocka (1724–1803).

Pierwsze zbiorowe wydanie dzieł Vidy ukazało się w maju 1527 roku, na parę dni przed tzw. *Sacco di Roma* – złupieniem Rzymu przez wojska cesarza Karola V, które miało miejsce 6 maja. Edycja zbiorowa zawierała *Ars poetica* – *Sztukę poetycką* i wspomniane już *Bombyx*, *Scacchia ludus* oraz *Hymny* i *Bukoliki*.

*Poetyka* cieszyła się dużą popularnością; począwszy od 1527 roku do połowy XIX wieku ukazało się 69 jej wydań. Uważano, że Vida swoją *Poetyką* położył podwaliny pod neolatynistyczną teorię literatury. Jego talent i *Poetykę* doceniali między innymi Eobanus Hessus (1488–1540), który dał temu wyraz w epigramie zatytułowanym *In Poeticam Hieronymi Vidae*, oraz Julius Caesar Scaliger (1484–1558), który poświęcił ocenie twórczości Vidy parę ustępów swoich *Poetices libri septem*.

Jeden z największych poetów angielskiego klasycyzmu Alexander Pope (1688–1744) na tyle cenił dzieło Vidy, że w *Eseju o krytyce* nawiązał do kilku wierszy *Poetyki*, które umieścił w przypisach, a opisując czasy Renesansu, wymienił Vidę wraz z postaciami papieża Leona X i Rafaela Santi.

O długotrwałej popularności *Sztuki poetyckiej* Vidy świadczy refleksja pruskiego pastora Johanna Davida Müllera, który w przedmowie do swojego tłumaczenia *Christiady* z 1811 roku narzeka, że *Poetyka* świadcząca o geniuszu jej autora jest znana w prawie każdym liceum w przeciwieństwie do *Christiady*.

W 1533 roku papież Klemens VII wyniósł Vidę do godności biskupa Alby w Lombardii. Piastując tę godność, Vida brał udział w kilku sesjach Soboru Trydenckiego.

Marek Hieronim Vida zmarł w Albie w 1566 roku<sup>2</sup>.

<sup>2</sup>M.A. Di Cesare, *The Game of Chess. Marco Girolamo Vida's Scacchia ludus*, Nieuwkoop 1975, s. 9; V. Sestieri, *Marco Girolamo Vida*, [w:] *Contemporaries of Erasmus*, t. III, London 1974, s. 391 sq; M. Angela Bartoletti, *Vida Marco Girolamo*, [w:] *Dizionario critico della letteratura italiana*, diretto da V. Branca, t. III, Torino 1974, s. 631 sqq.

KODEKSY I WYDANIA *POETYKI*

Pierwszą, najstarszą wersją *Poetyki* jest zachowany w postaci tylko jednej karty (*recto* i *verso*) XVI-wieczny kodeks należący niegdyś do polityka i historyka, barona Giuseppe Vernazzy (1745–1822). Reszta kart spłonęła w pożarze oddziału manuskryptów Biblioteki Narodowej w Turynie w nocy z 25 na 26 stycznia 1904 roku.

Na zachowanej karcie kodeksu Vernazzy widać końcowe wersy I księgi oraz pierwsze strofy II księgi *Poetyki* Vidy dedykowane Angelowi Doviziemu, bratankowi kardynała Bernarda Dovizio da Bibbiena, o którym papież Leon X miał zwyczaj mówić żartobliwie *alter papa* (drugi papież).

Kodeks Venturiego (V) jest XIX-wieczną kopią kodeksu Vernazzy (T), którą sporządził pod koniec 1818 roku znany fizyk Giovanni Battista Venturi (1746–1822)<sup>3</sup>. Wiele wskazuje, że zawarta w nim wersja *Poetyki* powstała około 1517 roku. Z listu Vidy do Maria Equicoli, sekretarza (od 1518 roku) Isabelli d'Este Gonzaga, z dnia 15 stycznia 1520 roku widzimy, że określa *Poetykę* oraz inne swoje dzieła jako prawie gotowe do publikacji<sup>4</sup>:

Nondimeno pare a me serria più al proposito aspettare alquanti puochi mesi per fin a tanto ch'io sia expedito di non so che mia altra cosa, perchè tutta via mi metto al ordine per mandare a Venetia quelle puoche cose ch'io ho composto fin a qui per farle imprimere in quella foggia de stampe d'Aldo piccole. La prima cosa serrano questi Bombici, poi tre libri de l'Arte poetica, un libro de Scacchi, quatro Hynni, una epistola in verso elego, non so quante Ecloghe pastorale et alquante altre cosette.

Zwróćmy uwagę, że pierwotnie Vida planował wydać swoje dzieła w Wenecji w małym formacie *in octavo*, zapewne właśnie w drukarni Manucjuszów.

Edycja rzymska (R) *Poetyki* jest dedykowana Franciszkowi, synowi króla Francji Franciszka I<sup>5</sup>. Została wydana w zbiorowej edycji w maju 1527 roku w oficynie Ludovica degli Arrighi, który skończył drukować zbiorowe wyda-

<sup>3</sup>Jako fizyk Venturi zajmował się teorią powstawania kolorów oraz optyką. Jednak jego nazwisko jest głównie łączone z „tubą Venturiego”, ważnym instrumentem w badaniach z zakresu hydro- i aeromechaniki. Z kolei trąbka Venturiego jest nieodzowną częścią gaźników samochodowych oraz motocyklowych. *Enciclopedia italiana*, t. XXXV, Roma 1937, s. 137.

<sup>4</sup>M.A. Di Cesare, *Biblioteca Vidiana. A Bibliography of Marco Girolamo Vida*, Firenze 1974, s. 17: „In a letter of January 15, 1520 to Mario Equicola, secretary to Isabella d'Este Gonzaga, Vida describes the poems he has nearly ready for publication – including most of the works in the 1527 edition (GSLI XXXVI, 1900, 343)”. List jest cytowany za artykułem *La coltura e le relazioni letterarie di Isabella d'Este Gonzaga* pióra Alessandra Luzio i Rodolfa Renier we wspomnianym „Giornale Storico della Letteratura Italiana”, s. 343.

<sup>5</sup>Marci Hieronymi Vidæ, *De arte poetica libri III, eiusdem De bombyce libri II, eiusdem De ludo scacchorum liber I, eiusdem Hymni, eiusdem Bucolica*, Romae apud Ludovicum Vicentinum 1527 Mense Maio.

nie utworów Vidy tzw. italią o eleganckim, wynalezionym przez siebie kroju czcionki tuż przed tzw. *Sacco di Roma*<sup>6</sup>.

Edycja zbiorowa dzieł Vidy jest ostatnim drukiem Arrighiego, najprawdopodobniej w czasie *Sacco di Roma* jego prasa drukarska została zniszczona, a on sam zmarł<sup>7</sup>.

Kopalnią wiadomości o tej edycji jest dla nas list Girolama Negriego (1496–1580) z 11 kwietnia 1527 roku:

Questa settimana che viene, saran finiti di stampare i libri della *Poetica* del Vida con certi altri suoi versi, cioè di *Scacchi e Egloghe*, e *Inni*. Si stampano di una bellissima lettera corsiva, acciocchè non faccian male agli occhi del Beazzano<sup>8</sup>,

z którego dowiadujemy się, że w ciągu tygodnia zakończy się druk dzieł Vidy, między innymi *Poetyki*. Jest to jedyna właściwie informacja na temat druku dzieła z tak dokładną datą.

Dodatkowo otrzymujemy ciekawą informację o wyjątkowym poczuciu estetyki Agostina Beazzano (1490–1549) (*non faccian male agli occhi del Beazzano*), który był duchownym, poetą, dyplomatą i humanistą, autorem między innymi *Lachrymae in funere Petri cardinalis Bembi* wydanych w Wenecji w 1548 roku. Beazzano wraz z Andreą Navagero został sportretowany przez ulubionego malarza Leona X – Rafaela około 1516 roku.

Pochodząca z oficyny Roberta Estienne edycja paryska (**P**) *Poetyki* Vidy z 5 lipca 1527 roku<sup>9</sup> jest nielegalna, ponieważ została wydana bez wiedzy Vidy, tuż po autoryzowanym przez niego dwa miesiące wcześniej rzymskim wydaniu (**R**).

Edycja paryska (**P**) jest wersją pośrednią pomiędzy zapisaną na kartach kodeksów a późniejszymi wydaniem. Innymi słowy, starsza wersja *Poetyki* została opublikowana tuż po tej oficjalnej (**R**).

Ostatnie nadzorowane osobiście przez Vidę kremońskie wydanie *Poetyki* (**C**) w edycji zbiorowej dzieł Vidy z listopada 1550 roku<sup>10</sup> różni się od wydania rzymskiego (**R**) tylko kilkoma szczegółami. Poprawiono na przykład występującą we wszystkich wersjach *Poetyki* niegramatyczną frazę *fraxineas contos*:

<sup>6</sup>Girolamo Tiraboschi, *Storia della letteratura italiana*, t. VII, cz. IV, Milano 1824, s. 2109–2110.

<sup>7</sup>A. Pratesi, *Arrighi Ludovico*, [w:] *Dizionario biografico degli italiani*, t. IV, Roma 1962, s. 310–313.

<sup>8</sup>Girolamo Tiraboschi, op. cit., s. 2109–2110. Tiraboschi cytuje za *Lettere di Principi*, ed. Girolamo Ruscelli, t. I, s. 106, Venetiae 1564, vide *Storia della letteratura italiana*, t. VII, cz. I, s. 28. Por. również S. Rolfes, *Die lateinische Poetik des Marco Girolamo Vida und ihre Rezeption bei Julius Caesar Scaliger*, München 2001, s. 39, przyp. 151.

<sup>9</sup>Marci Hieronymi Vidae *De arte poetica libri III*, Parisiis 1527.

<sup>10</sup>M. H. Vidae *De arte poetica libri III*, [w:] *Poemata omnia* [...], Cremonae 1550 Mense Novembri.

Sic quoque ubi cultis plantas defodit in hortis  
 Agricola et teneras telluri credidit almae,  
 Fraxineas contos subito erigit et sua cuique  
 Robora [...] (aparatus do w. 229, ks. I).

Ciekawy jest fakt, że wielu edytorów powtarzało ewidentnie błędny związek frazeologiczny. Niektórzy go zauważali i próbowali połączyć *fraxineas* z *plantas*, jak uczynił to edytor wydania paryskiego (P) Nicolas Berauld:

Sic quoque quam primum plantas consevit in hortis  
 Agricola et teneras telluri credidit olim  
 Fraxineas, contos iuxta erigit et sua cuique  
 Robora [...].

Edycja kremieńska wyraża ostatnią wolę autora.

#### PAPIEŻ HADRIAN VI

Vida podkreśla, że poeta nie może pisać na rozkaz i zastrzega się, że w Italii jest to sytuacja czysto hipotetyczna – nikt z możliwych nie zmusza poety do tworzenia wbrew jego woli:

Nec iussa canas, nisi forte coactus  
 Magnorum imperio regum, si quis tamen usquam est  
 Primores inter nostros, qui talia curet<sup>11</sup> (w. 52–54, ks. I).

Badaczka Susanne Rolfes uważa, że Vida w tych wierszach wytyka papieżowi Hadrianowi VI brak zainteresowania poezją. Jeśliby jednak dopatrywać się tutaj kąśliwej uwagi pod adresem Hadriana VI, który miałby być tak dalece niezainteresowany poezją, że nawet nie przymusiłby poetów do tworzenia, to należy zwrócić przede wszystkim uwagę na to, że wiersze w tym kształcie były już w wersji *Poetyki* kodeksu Venturiego (V).

Papież Hadrian VI został wybrany na papieża 9 stycznia 1522, zmarł 14 września 1523 roku<sup>12</sup>. Trudno więc przypuszczać, by Vida miał na myśli Hadriana VI w *Poetyce* gotowej w 1520 roku. Poza tym ze słów „si quis tamen usquam

<sup>11</sup> S. Rolfes, *Die lateinische Poetik des Marco Girolamo Vida und ihre Rezeption bei Julius Caesar Scaliger*, München 2001, s. 22, przyp. 62: „Hadrians Desinteresse an der Dichtung, auch an der noch nicht fertiggestellten *Christiad*, quitiert die *Poetik* lediglich mit einem Seitenhieb [...]”.

<sup>12</sup> Adriaan Florenszoon Dedel (1459–1523) został mianowany kardynałem 1 lipca 1517 roku przez Leona X, zob. S. Miranda, *The Cardinals of the Holy Roman Church*, <http://www.fiu.edu/~mirandas/bios1517-ii.htm>

est / *Primores inter nostros, qui talia curet*” nie można wiele wywnioskować, ponieważ mogą dotyczyć zarówno możnych świeckich, jak i kościelnych.

Trzeba pamiętać, że Vida usunął z autoryzowanej wersji *Poetyki* między innymi wzmianki o swoich współczesnych, pilnie unikając niejasnych aluzji do ówczesnych wydarzeń, jako że straciły aktualność oraz być może ze względu na chęć przybliżenia dzieła czytelnikom spoza Włoch. Rada dana młodemu poecie *opus ingentem dimitte per orbem* (ks. III, w. 519 **CRP**) mogłaby się również odnosić do jego dzieła.

Natomiast w ustępie, w którym Vida apeluje o należyne szacunek poetom:

At nimium trux ille ferisque e cautibus ortus,  
 Qui sanctos, genus innocuum populumque deorum,  
 Aut armis audet vates, aut laedere dictis.  
 Vidi ego, qui ad summos Musarum munere honores  
 Evecti, mox ingratos contemnere Musas,  
 Nec vates saltem alloquio dignarier ipsos.  
 Parcite, mortales, sacros vexare poetas (w. 497 sqq, ks. I),

krytykę papieża Hadriana VI<sup>13</sup> widzi Vincenzo Cicchitelli w swoim dziele o utworach poetyckich Vidy pt. *Sulle opere poetiche di Marco Girolamo Vida*. Trzeba jednak pamiętać, że w kodeksie Venturiego (**V**) znajdujemy ten sam postulat:

At ferus ille nimis durisque e rupibus ortus,  
 Qui sanctos, genus innocuum gentemque deorum,  
 Aut audet ferro vates, aut laedere voce.  
 Parcite, mortales, sacros vexare poetas.

Znowu nie jest możliwe ze względów chronologicznych, by Vida miał na myśli Hadriana VI w *Poetyce* gotowej do druku w 1520 roku. Nawet w nowo dodanych wierszach w autoryzowanych wersjach *Poetyki* (**CR**):

Vidi ego, qui ad summos Musarum munere honores  
 Evecti, mox ingratos contemnere Musas,  
 Nec vates saltem alloquio dignarier ipsos

trudno dopatrzeć się nawiązania do postaci papieża Hadriana VI, gdyż nie doszedł on do najwyższej godności dzięki talentowi poetyckiemu – był doktorem teologii i autorem *Questiones de sacramentis*<sup>14</sup>.

<sup>13</sup>V. Cicchitelli, *Sulle opere poetiche di Marco Girolamo Vida*, Napoli 1904, s.110, przyp. 1: „Pare che in questo passo il Vida accenni ad Adriano VI che, ottenuta la tiara, non volle sapere di poeti”.

Także Girardi podąża za Cicchitellim, M.G. Vida, *L'arte poetica*, ed. Raffaele Girardi, Bari 1982, s. 108: „[...] plausibile la tesi del Cicchitelli, secondo la quale vi sarebbe qui un riferimento alla crisi del rapporto fra poeti e corte romana, durante il pontificato di Adriano VI”.

<sup>14</sup>Hadrian VI miał doktorat z teologii obroniony 8 czerwca 1491 roku. Był profesorem filozofii

Prawdopodobnie Vida zarówno w wersjach *Poetyki* poświadczonych w kodeksie Venturiego (V) oraz w wydaniu paryskim (P), jak i w edycjach zaakceptowanych przez siebie (CR) nie miał na myśli nikogo konkretnego, raczej chciał podkreślić, jakie krzywdy można wyrządzić poecie.

Tak więc krytyczne wydanie pozwala uniknąć mylnych wniosków.

#### GIULIANO DE' MEDICI, PAPIEŻ LEON X

Ciekawym przykładem, jak aparat krytyczny pozwala prześledzić rozwój poematu, jest ustęp *Poetyki* dotyczący z początku Giuliana de' Medici, a następnie postaci Leona X. Vida nieco go skrócił i zmienił poszczególne wyrażenia. Zmiany, które wprowadził poeta, trzeba podzielić na przekształcenie wierszy oraz ich usunięcie. Najlepiej widać to na przykładzie wersów:

Ipse sedens ingens frater solio aureus alto  
 Acciperet fratrem dulci lachrymatus amore  
 Barbaricumque aurum praedaeque iuberet acervos  
 Sacratis adytis summaque reponier arce (V) (aparat do w. 597–600, ks. II),

które są zamienione w *Poetyce* paryskiej i autoryzowanych na:

Ipse suos solio fulgens pater aureus alto  
 Aspiceret cives longo post tempore visos,  
 Barbaricumque aurum praedaeque iuberet acervos  
 Sacratis adytis penitusque alta arce reponi (CRP).

W pierwszej dostępnej nam wersji utworu (V) poeta pisze, że gdyby Giuliano żył, to powracałby z wyprawy krzyżowej i witałby go papież Leon X (choć w rzeczywistości nie udało mu się zorganizować krucjaty). W późniejszych wersjach *Poetyki* (CRP) wyraża przypuszczenie, że gdyby Leon X żył, to ze złotego tronu patrzyłby na dawno niewidzianych obywateli wracających z wyprawy krzyżowej przeciwko Turkom.

Cały ustęp edycji paryskiej (P) jest uderzająco podobny do wierszy kodeksu Venturiego (V). Poza tym ostatnie wiersze ustępu zwracają uwagę, ponieważ zostały całkowicie usunięte z autoryzowanych wersji *Poetyki* (CR):

Pallentes, pueri, violas et candida plena

---

i teologii na Uniwersytecie w Louvain, jednym z jego studentów był Erazm z Rotterdamu. Hadrian VI napisał *Quaestiones de sacramentis* wydane np. w Rzymie w 1522 roku. Więcej w: S. Miranda, *The Cardinals of the Holy Roman Church*, <http://www.fiu.edu/~mirandas/bios1517-ii.htm>

Lilia ferte manu<sup>15</sup> ferrugineosque hiacynthos.  
 Condamus tumulum heroi sub Tusculo inanem  
 Et saltem hoc magnos manes cumulemus honore.  
 Nos circum Dryades, nos circum et Oreades omnes  
 Hos passim monteis per desertos ululabunt<sup>16</sup>  
 Et circumfusae reddent gemitum undique valles (P) (w. (1)-(7) w aparacie podane po  
 w. 603, ks. II).

W *Poetyce* kodeksu Venturiego (V) Vida zwraca się do Angela Doviziego:

Da violas, puer, et mecum candentia plena  
 Lilia sparge manu ferrugineosque hiacynthos (w. (1)-(2) w aparacie podane po w. 603, ks. II),

by sypiąc kwiaty, uczcił pamięć Giuliana na wzór hołdu złożonego ceniom młodego Marcellusa w *Aen.* VI 883 sq: „Manibus date lilia plenis. / Purpureos spargam flores”.

Natomiast w paryskim wydaniu *Poetyki* (P), które w dalszym ciągu jest dedykowane Angelowi, Vida zwraca się do czytelników, młodych poetów, by uczcili pamięć Leona X:

Pallentes, pueri, violas et candida plena  
 Lilia ferte manu ferrugineosque hiacynthos.

W paryskiej edycji *Poetyki* (P) także słowa:

Condamus tumulum heroi sub Tusculo inanem  
 Et saltem hoc magnos manes cumulemus honore. (w. (3)-(4) w aparacie podane  
 po w. 603, ks. II),

wyjęte z kontekstu wierszy o Giulianie, są tylko symbolicznym wezwaniem do oddania honoru – został zmieniony tylko obiekt czci<sup>17</sup>.

Być może Vida zdecydował się na usunięcie tych wierszy, dlatego że:

1) oddanie czci manom Leona X słowami nawiązującymi do *Eneidy* (*Aen.* VI 883 sq) było nie na miejscu ze względu na wiek zmarłego papieża. W obu dziełach, czy to w *Poetyce* kodeksu Venturiego, czy w *Eneidzie*, słowa te odnosiły się do przedwcześnie zmarłych młodzieńców;

2) z biegiem czasu uznał nawiązanie do pozamałżeńskiej miłości Eneasza i Dydony: „summoque ulularunt vertice Nymphae” (*Aen.* IV 168) za zbyt frywolne.

<sup>15</sup> Cf. *Aen.* VI 883 sq: „Manibus date lilia plenis / Purpureos spargam flores”.

<sup>16</sup> Cf. *Aen.* IV 168: „summoque ulularunt vertice Nymphae”.

<sup>17</sup> Leon X został pochowany w bazylice watykańskiej, a 6 czerwca 1542 jego doczesne szczątki zostały przeniesione do bazyliki S. Maria sopra Minerva. S. Miranda, *The Cardinals ...* <http://www.fiu.edu/~mirandas/bios1489.htm#Medici>



Aparat krytyczny nie odpowie nam na pytanie, dlaczego zostały usunięte wspomniane wiersze, ale zdradzi, że Vida zmieniwszy nieznacznie szyk i podmiot, kwituje odejście Leona X: „Egregius moriens heros secum omnia vertit” nieomal tym samym zdaniem, co śmierć Giuliana: „Egregius iuuenis moriens secum omnia vertit”.

FESTLEGUNG DER GRUNDLEGENDEN FRAGEN  
ANHAND DES KRITISCHEN APPARATES AM BEISPIEL DER *POETIK*  
VON MARCUS HIERONYMUS VIDA

Zusammenfassung

Bisher konnte man nicht die Änderungen im Werk verfolgen, von der ältesten Version der *Poetik* an, die im Kodex des Venturi erhalten ist – durch die Version, die die von Vida nicht autorisierte Pariser Edition repräsentiert – bis zu den beiden autorisierten, in Rom und Kremona herausgegebenen, Editionen des Werkes. Im Aufsatz werden die Beispiele der von Vida vorgenommenen Änderungen gezeigt.